

a priori). O els noms de persona *Ifigènia*, *Esquil*, etc. No es té en compte que fer malbé els versos de la *Ifigènia* o la *Nausica* de Maragall, o de *L'Atlàntida* de Verdaguier, és un atemptat a la nostra tradició literària i nacional.

Cicotri, *V. socotri* (SEVER *cicotri*) *Cicuta*, *cicutina*, *V. ceguda* *Cider*, *cidera*, *V. cirera* *Cidro*, *V. cedrat*

CIÈNCIA, pres del ll. *scientia* 'coneixement', derivat de *sciens*, *-tis*, 'el qui sap', participi actiu de *scire* 'saber'. □ 1.ª doc.: S. XIII, *Cost. de Tort.*; Llull:

«En una terra se sdevench que havia un hom, a 15 qui Déus havia donada tanta de *sciència*, que entenía tot ço que deyen les bèsties e los aucells», *Merav.* (ed. Ag. I, 245); *Blanq.*, *NCL.* I, 80.5, 169.23; «alcuna *sciència* o art», *Boeci*, 397; «de certa *sciència*», 1318, 1358, 1360, 1390 (*InvLC*); «aquella cosa en què seran 20 enganats, confermaran per ferm e ab certa *sciència*», *CostTort.*; «ab la meytat menys de *sciència*, sabrà millor consell donar l'om antic que'l jove», Muntaner [§ 283]; «és home de grandíssima *sciència*», JoMartorell (Ag. I, 344); «llibres de totes *sciències*: omnium 25 *scientiarum libri*», OPou (*ThPu.*, 177). Antigament s'havia usat la variant *ciença* (sobretot poètica; normal en els aprovençals); i el primitiu *cient* 'savi' [Llull, c. 1400], sobretot en locucions com a *scient* [1211], *segons son scient*; «qui, *son scient*, oclirà son 30 senyor ---» (= ll. *se sciente* trad.), *Usatges* (*NCL.*, 74); «anc no fêu anfa<|>lonir son Senyor a son *sient*», «a mon *sient*», «al vostre *sient*», Reixac (*Questa*, 100.29, 124.18, 136.20).

DERIV. DE CIÈNCIA: *Ciencial*. *Aciençar*, *aciençar*: 35 encara que no recollit en els lèxics fins al *DAG.*, i *DFa.* (cita recent en *AlcM*) havia estat certament usual des de molt abans; de tota manera *aciençar* era usat per Eiximenis i d'altres («e-ls *asciencià* que tostemps haguessen memòria sua», *Ll. dels Angels*, 40 *DAG.*); *aciençament* [*DFa.*]. De *cient*: *acientar* (*asci-*), 40 freqüent en Eiximenis: «que les fembres sien *ascientades* de no voler hoïr negun qui-ls vaja en gir; car fembra que volenter ou, no pot estar que a la fi no caja», *Terç*, § 278; «lo fratre --- fo *acientat* del vici que 45 havia lo setglar», *Terç* (*NCL.* VI, 57, 80, 90); i exs. del *Ll. de les Dones* i del *Dotzè* en el *DAG.* i del *Facet* en *AlcM*. *Ciental* [J. de St. Jordi]; altres cops escrit *esciental*. *Consciència* [Llull]: «molt pecador hac *consciència* de son pecat», «que cascuna encerchà en 50 sa *conciència* si hauria feta nulla cosa qui fos contrària a les set regines», *Blanq.* I, 78.24, 164.3; simplement 'coneixement': «jo hagü missatge d'aquells de Mistova e de N'Alé, que-s reteren a mi; e jo, sens *consciència* del senyor rei no-ls volguí perdonar», Muntaner (§ 254); «que-n fos com si volgés am vós e am lo papa, que hom jove no deu aver masa *conciència*», doc. de 1352, Finke, *Acta Ar.* (III, 469); també en B. Metge; «en són causa dos notaris, / gent de poca *conciència*», en la cançó d'*Els Segadors*», Mil!àF (*Rom-* 60

llo., 80.6 B i C); *conciència* rimant amb *ciença* i *agença*, Turneda (*NCL.* X, 118); «emperò enterrogau bé la vostra *consciència*, qui sap bé la veritat», JoMartorell [Ag. II, 215]: pres del ll. *conscientia* id. 'coneixement, consciència', derivat de *consciens*, *-tis*, part. actiu de *conscire* 'tenir coneixement (d'alguna cosa)'; el participi *conscient* es prengué molt més tardanament [1896, Massó T.;¹ 1905, Bulbena, Vogel; encara no Lab. 1888]; *inconscient* [1868, *SLitCosta*]; *inconsciència*; *subconscient*; *subconsciència*. *Conscièncios* [1695, Lacav.]. *Conscienciejar* [Llull]. *Presciència*; *prescient*. *Prescit*.

Científic [1390, els derivats d'això *cientificar*, *cientificabilitat*, ja en Llull], pres del ll. tardà *scientificus* 'el qui crea o fa ciència' (format amb *facere* 'fer'). *Neci* [Llull, repetidament], pres del ll. *nescius* (*ne-sci-us*) 'el qui no sap'; «aquella *nècia* / dita Lucrècia / ---», JRoig (*Spill*, 15981); «Judes ques-li tost perdó / d'aquests tan grans defaliments, / los quals avia fayts 20 *nèciamens*», c. 1300, *Lleg. Rim. de Sevilla*, v. 250; la variant *nici* amb metafonia, ja en el *Llibre de Tres* (S. XIV);² *neciesa* [Llull, *-iea*, etc.; que també va usar *necietat*], *niciesa*, que avui és l'única forma usual de l'abstracte.

¹ 1896 és l'any del Procés de Montjuïc, encara que Massó no parla d'això en aquest passatge dels *Croquis Pirinencs*. Coincidència casual? Notem que tampoc del cast. *consciente* hi ha dades anteriors a 1884, i que la seva *-sci-* està en desacord amb el *-ci-* de *conciència*. D'altra banda el fr. *conscient* ja estava en ús des de 1754. En els escrits dels propagandistes d'idees avançades, Lluçà, Cortiella, J. Brossa i el mateix PCoromines, potser ja en Val. Almirall, crec que en trobaríem testimonis anteriors. Cf. it. *conscio*, angl. *conscious*, presos de *consciens*. — ² I en el *Torcimany* d'Aversó, c. 1390, on *nici* i *neci* van junts en les dues sèries de rimes en *-ici* i en *-eci*, 980.1, 981.1. Els diccionaris generalment només porten *neci* o *nècio* (Figuera, Amengual, Torra); *neci* i *nici*, Sanelo I, f° 107. Més en el *DAG*. *Nicesa* exs. en *DAG*. i *AlcM*. El *DOrt*. registra *neci* i *nici*, però només *niciesa*, que des de llavors es difon molt (ex. de 1919 en Víctor Català) propagat per la premsa, revistes, etc.

Cient, *científic*, *V. ciència*

CIGALA, d'una forma *CICĀLA* del llatí dialectal i vulgar, variant del ll. clàssic *CICĀDA* id., mot d'origen mediterrani en llatí; de la mateixa provenen les formes de l'italià i el mossàrab (*cicala*), friülà, aragonès i llengua d'oc (*cigala* d'on el fr. *cigale*), mentre que el cast. i port. *cigarra* vénen d'una altra variant antiga *CICARA*. □ 1.ª doc.: S. XIII, *VidesR*.

«Costa lo seu estudi, una *ciguala* cantava en una figuera sovèn, per què lo sant baró estès la mà e apelà-la dién: —Sor mia, *ciguala*, veni a mi --- canta, sor mia *ciguala*, e lausa lo teu Seyor» (f° 219r2), en la Vida de St. Francesc; i Cerverí de Girona ja ponderava el temps «quan la *cigala* canta»; «qui, com ocells,